

e-ISSN: 1694-867X

№2(3)/2023, 87-91

УДК: 94(931) (051)

DOI: [10.52754/1694867X_2023_2\(3\)_12](https://doi.org/10.52754/1694867X_2023_2(3)_12)

Н. ИСАНОВ – ЧЫГААН МАМЛЕКЕТТИК ЖАНА КООМДУК ИШМЕР

Н. ИСАНОВ – ВЫДАЮЩИЙСЯ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ И ОБЩЕСТВЕННЫЙ ДЕЯТЕЛЬ

N. ISANOV IS AN OUTSTANDING STATE AND PUBLIC FIGURE

Султанова Махпуратхон Шакировна

Султанова Махпуратхон Шакировна

Sultanova Makhpuratkhon Shakirovna

т.и.к., доцент, Ош мамлекеттик университети

к.и.н., доцент, Ошский государственный университет

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Osh State University

---

Салиева Эльмира Абдукаримовна

Салиева Эльмира Абдукаримовна

Saliyeva El'mira Abdukarimovna

окутуучу, Ош мамлекеттик университети

преподаватель, Ошский государственный университет

Lecturer, Osh State University

elmira.saliyeva78@mail.ru

Н. ИСАНОВ – ЧЫГААН МАМЛЕКЕТТИК ЖАНА КООМДУК ИШМЕР

Аннотация

Макалада кыргыз элинин чыгаан уулу, туңгуч премьер-министр, мамлекеттик жана коомдук ишмер, академик Насирдин Исановдун эмгек жолу, мамлекеттик ишмердүүлүгү, жасаган эмгектери жөнүндө сөз болот. Н. Исанов 1943-жылы 7-ноябрда Ош областынын Ноокат районундагы Көк-Бел айылында туулган. 1960-жылы Көк-Бел айылындагы орто мектепти ийгиликтүү аяктаган. 1965-жылы Москвадагы Куйбышев атындагы инженердик-курулуш институтунун граждандык жана өнөр жай курулушунун инженер-куруучусу адистигин бүтүргөн. 1965-жылы Кыргыз ССРинин курулуш министрлигинин “Ошшааркурулуш” трестине жумушка жиберилген. 1966-1969-жылдары мастер, прораб, участканын начальниги, тресттин башкы технологу, башкы инженери болуп иштеген. 1970-жылы партиянын Ош обкомунун курулуш бөлүмүнүн инструктору, андан кийин “Нарынгидроэнергокурулуш” башкармасынын партиялык комитетинин катчысы кызматтарын аркалаган. 1974-1976-жылдары комсомолдун Ош областтык комитетинин биринчи катчылыгынан баштап Кыргыз ССРинин курулуш министрлигине чейинки кызматтарда эмгектенген. 1988-1990-жж Эл депутаттарынын Ысык-Көл областтык Советинин аткаруу комитетинин төрагасы, 1990-жылы Кыргыз Республикасынын вице-президенти, 1991-жылы Эгемендүү Кыргыз Республикасынын Премьер-министри кызматында иштеген.

Ачкыч сөздөр: инженер, курулуш, экономика, обкомкомсомол, коомдук ишмер, премьер министр, академик

Н. ИСАНОВ – ВЫДАЮЩИЙСЯ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ И ОБЩЕСТВЕННЫЙ ДЕЯТЕЛЬ

N. ISANOV IS AN OUTSTANDING STATE AND PUBLIC FIGURE

Аннотация

В статье рассматривается о служебном пути, государственной деятельности и достижениях Насиридина Исанова, выдающегося сына кыргызского народа, первого премьера-министра, государственного и общественного деятеля, академика. Н. Исанов родился 7 ноября 1943 года в селе Кок-Бель Ноокатского района Ошской области. В 1960 году он успешно окончил среднюю школу села Кок-Бель. В 1965 году окончил Куйбышевский инженерно-строительный институт в Москве по специальности гражданское и промышленное строительство. В 1965 году его направили на работу в трест «Ош шаар курулуш» Министерства строительства Киргизской ССР. В 1966-1969 годах работал бригадиром, бригадиром, начальником станции, главным технологом, главным инженером треста. В 1970 году работал инструктором строительного отдела Ошского обкома партии, а затем секретарем парткома отделения «Нарынгидроэнергокурулуш». В 1974-1976 годах работал на различных должностях от первого секретаря Ошского обкома комсомола до Министерства строительства Киргизской ССР. В 1988-1990 годах работал председателем исполкома Исык-Кульского областного Совета народных депутатов, в 1990 году - вице-президентом Кыргызской Республики, в 1991 году - премьер-министром Независимой Кыргызской Республики.

Ключевые слова: инженер, строительство, экономика, обкомкомсомол, общественный деятель, премьер министр, академик.

Abstract

The article discusses the career path, state activities and achievements of Nasiridin Isanov, an outstanding son of the Kyrgyz people, the first prime minister, statesman and public figure, academician. N. Isanov was born on November 7, 1943 in Kok-Bel village, Nookat district, Osh region. In 1960, he successfully graduated from secondary school in the village of Kok-Bel. In 1965, he graduated from the Kuibyshev Engineering and Construction Institute in Moscow, specializing in civil and industrial construction. In 1965, he was sent to work at the "Oshshaarkurulush" trust of the Ministry of Construction of the Kyrgyz SSR. In 1966-1969, he worked as a foreman, foreman, station chief, chief technologist, and chief engineer of the trust. In 1970, he worked as an instructor of the construction department of the Osh regional committee of the party, and then as the secretary of the party committee of the "Narynhydroenergokurulush" department. In 1974-1976, he worked in positions ranging from the first secretary of the Komsomol Osh Regional Committee to the Ministry of Construction of the Kyrgyz SSR. In 1988-1990, he worked as the chairman of the executive committee of the Issyk-Kul Regional Council of People's Deputies, in 1990 as the vice-president of the Kyrgyz Republic, in 1991 as the Prime Minister of the Independent Kyrgyz Republic.

Keywords: engineer, construction, economics, obkomsomol, public figure, prime minister, academician.

Киришүү

Кыргыз элинин чыгаан уулу, туңгуч премьер-министр, мамлекеттик жана коомдук ишмер, академик Насирдин Исанов 1943-жылы 7-ноябрда Ош областынын Ноокат районундагы Көк-Бел айылында жумушчунун үй бүлөсүндө жарык дүйнөгө келген. 1950-жылы Көк-Бел айылындагы орто мектепке окууга кирип, 1960-жылы ийгиликтүү аяктаган. 1960-жылы Москвадагы Куйбышев атындагы инженердик-курулуш институтуна өтүп, аны 1965-жылы аяктап, граждандык жана өнөр жай курулушунун инженер-куруучусу адистигине ээ болгон.

1960-жылдын сентябрынан 1961-жылдын декабрына чейин аталган институттун кечки факультетинде окуп, ошол эле кезде эмгек жолун Москвадагы курулуш уюмдарында жумушчу болуп иштөө менен баштаган. Андан кийин ошол эле факультеттин күндүзгү бөлүмүнө которулуп, 1965-жылы ийгиликтүү аяктап, Кыргыз ССРинин курулуш министрлигинин “Ошшааркурулуш” трестине жумушка жиберилип, ал жерде №3 курулуш мантаждоо башкармасында (СМУ-3) 1966-жылдын февралынан 1967-жылдын декабрына чейин мастер, прораб, участканын начальниги болуп иштеген. 1967-жылдын декабрынан тресттин башкы технологу кызматына дайындалган. 1969-жылдын февралынан №5 курулуш мантаждоо башкармасынын башкы инженери болуп иштеген [1].

1970-жылы партиянын Ош обкомунун курулуш бөлүмүнүн инструкторлугуна которулуп, андан кийин “Нарынгидроэнергокурулуш” башкармасынын партиялык комитетинин катчысы болуп шайланып, 1974-жылга чейин иштеген. 1974-1976-жылдары комсомолдун Ош областтык комитетинин биринчи катчысы болгон [2].

1976-1979-жылдары Кыргызстан Компартиясынын Борбордук Комитетинин курулуш жана шаардык чарба бөлүмүнүн башчысынын орун басары, ал эми 1979-1983-жылдары Кыргызстан Компартиясынын Борбордук Комитетинин курулуш жана шаардык чарба бөлүмүнүн башчысы [3].

1983-1986-жылдары Кыргыз ССРинин курулуш министри. 1986-88-жылдары Кыргыз ССРинин Мамлекеттик курулуш комитетинин Председателинин орун басары, Кыргыз ССРинин министри кызматтарын аркалаган.

1988-1990-жж Эл депутаттарынын Ысык-Көл областтык Советинин аткаруу комитетинин төрагасы [4].

1990-жылдын 15-декабрында Кыргыз Республикасынын президенти А. Акаевдин Указы менен Кыргыз Республикасынын Президенттик Кеңешине мүчө болуп дайындалган. Ушул эле жылдын 19-декабрында Кыргыз Республикасынын Жогорку Советинин 3-сессиясында Республикасынын вице-президенти болуп шайланган [5].

1991-жылдын 22-январынан 29-ноябрга чейин Эгемендүү Кыргыз Республикасынын Премьер-министри кызматында иштеген.

Насирдин Исанов экономика илиминин кандидаты болгон. Диссертациясын СССР Министрлер Советинин алдындагы Эл чарба академиясында жактаган. Насирдин Исанов өлкөдөгү азыркы жүрүп жаткан радикалдуу саясий жана экономикалык реформалардын шарттарына ылайык Республикада капиталдык курулуштун экономикасын жана башкаруу

системасын өркүндөтүү боюнча көптөгөн илимий эмгектердин автору [6]. Илимий эмгектери бааланып, СССР инженердик академиясына мүчө болгон [7].

1991-жылы ноябрда 48 жашында автокырсыктан мезгилсиз дүйнөдөн кайткан. Исановдун өлүмүнүн себебин изилдеген авторлордун макалаларын басма сөз беттеринен жолуктурууга болот. Мисалы, “Акыйкаттын алгачкы курмандыгы”, [8] Насирдин Исановдун дүйнөдөн кайтышы алтын чырынын башы, “Насирдинди Кумтөрдүн алтыны жеп кетти” жана башка макалаларды газета беттеринен окууга болот. [9] Маркумдун өлүмү тууралуу эл ичинде аңыз сөздөр айтылып келет. “Кумтөрдүн алтынын казууга азырынча эрте, убакыт келгенде кыргыз эли өзү казып иштетет. Кумтөрдүн алтынынан да андагы мөңгүлөр кымбат турат”- деп эсептеген экен раматылык маркум.

Аз өмүрүнүн ичинде Насирдин Исанов ар тараптуу өзүнүн зиректиги, акыл-эстүүлүгү, адамгерчилиги, мыкты адистиги жана окумуштуу катары келечек муундарга өрнөктүү өмүрү менен элинин тарыхына из калтырган инсан болуп кала берди. “Эр эмгегин, жер жебейт” дегендей, эл эмгектен эскерет экен. КМКТАУнун ректору Ж. Тентиев мындай дейт: “Насирдин Исанович өз ишин тың билген, тажрыйбалуу, түшүнүгү кең адам болгон. Ал турмуштун кайнаган жеринде иштеди. Мастерликтен баштап, прораб, “Ошшааркурулуш” башкы инженерине көтөрүлдү. Фрунзе политехникалык университетинин Оштогу жалпы техникалык факультетинде сабак берди. Өзгөчө “Нарынгидроэнергокурулуш” башкармасынын жетекчиси болуу менен ФПИнин Караколдогу филиалында Нарын дарыясына курулуп жаткан ГЭСтин каскадарынын курулушуна адистерди даярдоо жагына өз салымын кошкон.

Н.Исанов аналитикалык ой жүгүртө алган ар тараптуу киши болчу. Сексенинчи жылдардын башында курулушта, дегиле жалпы эле өнөр жайдагы экономикалык административдик командалык башкаруудан чарбалык эсепке өтүүнүн жактоочусу болуп, зарылдыгын айтып чыккан. Анын кандидаттык темасы да “Кыргызстандагы курулуш комплексин башкарууну өркүндөтүү” деп аталат.

80-90-жылдары республикада бири-бирин кайталаган башкаруучу аппарат көбөйүп кеткен эле. Мисалы, курулуш министрлиги, Айылдык курулуш министрлиги, “Кыргызколхозкурулуш” бирикмеси болгон. Насирдин Исанович бири-бири кайталаган организацияларды бириктирүүнүн демилгечиси болуп, аны ишке ашырган. Н.И.Кыргызстандын географиялык жайгашын өздөштүрүп, эске алып, бүтүндөй курулуш комплексин түзүүгө умтулган.

Айтор Н.Исанович жаңы экономикалык мамилелерди баштоого өз үлүшүн кошуп, көп мээнет кылды. Консервативдик ой жүгүртүү аркылуу башкарууга каршы күрөшүп, республиканын экономикасынын олуттуу жолун технологиясы өнүккөн мамлекеттер менен биргелешкен ишканаларды түзүп, иштетүү аркылуу көргөн. Ошол үчүн “мен бөлүштүрүү менен алек болгон Өкмөт башчысы болгум келбейт” деп айткан. Биздин эсибизде ал дал ошондой калды” - деп эскерет [10].

Орто Азия жана Казакстан боюнча мамкеңештин өкүлү Базарбай Маматов: Н.Исанов элеси менин эсимде ак көңүл, улуу мамлекеттик ишмер катары эсте калат. Ага тагдыр көп кырдуу талант бериптир. Ал чоң жетекчи, окумуштуу, жөнөкөй кең пейил адам болгон. Мен азыр анын бир окуясын эстеп отурам. Насирдин Ысык-Көл менен Нарын биригип, областтык

Кеңештин төрагасы болгондо, областтын борбору Балыкчы шаары болуп чечилген. Ошондо областтын жаңы шаарын куруу демилгеси көтөрүлгөн. Кайсы жерге курабыз деген талаш-тартыштар да болгон. Насирдин Балыкчы менен Кызыл-Өрүктүн ортосуна микрорайон курууга белсенип, иштей баштаган. Союз каржылоодон баш тартканына карабай көп күч жумшап курулушту баштады эле. Маркум Насирдин Исанов өлгөндөн кийин ал микрорайон бүттү. Ошондо мен 70-80 жыл ичинде жасалбаган иштин облкөнөштин төрагасы Насирдин Исанодун демилгеси менен бир жылда жасалган ишине ыраазы болуп, баа бергем. Балыкчылыктар ошол микрорайондун көчөлөрүнүн бирине Н. Исановдун ысымын берип койсо жакшы болоор эле [11].

1983-жылы Насирдин аке курулуш министри 1986-ж түзүлгөн мамлекеттик курулуш комитетинин төрагасынын биринчи орун басары – курулуш министри кызматында турган. Ошол жылдары республикада ири курулуштар бүтүрүлгөн. Насирдин Исанов “Макмал” алтын кен курулушун, Т. Сатылганов атындагы филармониянын, “Манас” аэропортунун, Улуттук китепкана, мамлекеттик тарых музейинин, Орто-Сай базары, Кара-Балтадагы килем комбинаты, Таш-Көмүрдөгү жарым проводникти өткөзүүчү завод сыяктуу курулуштардын бүтүшүнө чоң салым кошкон [12].

Эмгектеги ийгиликтери үчүн Н.Исанов 1974-жылы “Эмгектеги каармандыгы үчүн” медалы, 1981-жылы “Эмгек Кызыл Туу” ордендери менен сыйланган.

Азыркы мезгилде Насирдин Исановдун туулуп өскөн айылында Н. Исанов атындагы мектеп бар. Мектептин ичинде агамдын музейи уюштурулган. Келечек үчүн кылган кызматы кыргыз элинин эсинде түбөлүк калды.

Адабияттар:

1. Ош шаардык партиялык архиви.фонд №2, опис 111, дело 12, лист 5.
2. Ош шаардык партиялык архиви.фонд №2, опис 111, дело 12, лист 2.
3. Токтогонов С.А. Из истории прошлого Кыргызстана. –Ош, 1995, с.23
4. Бөкөлөев Болотбек Кыргыз Өкмөт башчылары.-Б.,2009,241-б.
5. Умаров С. Тунгуч премьер-министр. “Ош жаңырыгы” -2003. 9-декабрь, 4-бет
6. Бөкөлөев Болотбек Кыргыз Өкмөт башчылары.-Б. 2009, 243-244-бб.
7. Кыргыз Туусу, 12-15-сентябрь, 2008-жыл.
8. ПК ПолитКлиника газетасы №2(2) 4-апрель 2013-жыл
9. Орозалы Карасартов. Биринчи Премьер. “Кыргыз Туусу” 18-21-декабрь 1998-ж. № 167-168, 7-б.
10. Орозалы Карасартов. Биринчи Премьер. “Кыргыз Туусу” 18-21-декабрь 1998-ж. № 167-168, 7-б.
11. Т.Абдыразаков. Эмгеги элдин эсинде – “Ош жаңырыгы”, 2023-ж.13-май